

PHÁT TRIỂN KỸ NĂNG VIẾT CHO HỌC SINH KHIẾM THÍNH HỌC LỚP 2 CHUYÊN BIỆT THEO YÊU CẦU MÔN TIẾNG VIỆT TRONG CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC PHỔ THÔNG 2018

Đỗ Thị Sáu

Học viên cao học k33 khoa Giáo dục Đặc Biệt, trường Đại Học Sư Phạm Hà Nội

Tóm tắt: Bài viết tập trung phân tích và làm rõ cơ sở lý luận, thực tiễn về phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính lớp 2 học chuyên biệt theo yêu cầu môn Tiếng Việt trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018. Trên cơ sở tổng hợp các nghiên cứu liên quan và thực trạng hiện nay, bài viết chỉ ra đặc điểm, khó khăn và nhu cầu hỗ trợ trong quá trình dạy học viết cho học sinh khiếm thính. Từ đó, đề xuất một số phương pháp và định hướng nhằm nâng cao hiệu quả dạy học viết, giúp học sinh phát triển ngôn ngữ, tư duy và khả năng hòa nhập.

Từ khóa: học sinh khiếm thính, lớp 2, kỹ năng viết, giáo dục chuyên biệt, chương trình GDPT 2018.

DEVELOPING WRITING SKILLS FOR HEARING-IMPAIRED STUDENTS IN SPECIALIZED GRADE 2 ACCORDING TO THE REQUIREMENTS OF THE VIETNAMESE LANGUAGE SUBJECT IN THE 2018 GENERAL EDUCATION PROGRAM

Do Thi Sau

Graduate Student, Cohort 33, Faculty of Special Education, Hanoi National University of Education

Abstract: This article focuses on analyzing and clarifying the theoretical and practical foundations for developing writing skills in second-grade deaf students in specialized education, in accordance with the requirements of the Vietnamese Language subject in the 2018 General Education Curriculum. Based on a synthesis of related research and the current situation, the article identifies the characteristics, challenges, and support needs in teaching writing to deaf students. From these findings, it proposes several methods and directions to enhance writing instruction, aiming to support students in developing language, thinking, and integration abilities.

Keywords: deaf students, grade 2, writing skills, special education, 2018 General Education Curriculum.

Nhận bài: 20/05/2025

Phản biện: 14/06/2025

Duyệt đăng: 17/06/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục Việt Nam, chương trình giáo dục phổ thông 2018 được xây dựng nhằm phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực người học, bao gồm cả học sinh khuyết tật. Theo định hướng này, học sinh khiếm thính lớp 2 học chuyên biệt cũng có quyền tiếp cận chương trình giáo dục phù hợp với nhu cầu và khả năng cá nhân. Trong đó, kỹ năng viết – một trong bốn kỹ năng ngôn ngữ cơ bản – đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển tư duy, năng lực ngôn ngữ và khả năng giao tiếp. Tuy nhiên, với đặc thù hạn chế về thính giác và khó khăn trong sử dụng ngôn ngữ nói, học sinh khiếm thính thường gặp trở ngại trong việc lĩnh hội âm vị học, vốn từ vựng và cấu trúc ngữ pháp, từ đó ảnh hưởng đến quá trình phát triển kỹ năng viết. Nhiều nghiên cứu quốc tế và trong nước đã chỉ ra rằng học sinh khiếm thính gặp khó khăn trong tổ chức ý tưởng, sử dụng ngữ pháp, từ nối, và cấu trúc câu khi viết. Mặc dù vậy, nếu được hỗ trợ bằng các phương pháp sư phạm phù hợp, các em có thể cải thiện đáng kể khả năng diễn đạt bằng văn bản. Ở Việt Nam, tuy đã có một số nghiên cứu về dạy viết cho học sinh khiếm thính, nhưng chủ yếu tập trung vào học sinh hòa nhập và còn thiếu nghiên cứu chuyên sâu đối với nhóm học sinh lớp

2 học chuyên biệt. Xuất phát từ thực tiễn đó, bài viết này nhằm hệ thống hóa cơ sở lý luận và thực tiễn về phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính lớp 2 học chuyên biệt theo yêu cầu môn Tiếng Việt trong chương trình giáo dục phổ thông 2018, làm rõ đặc điểm, yêu cầu, nội dung, phương pháp cũng như các yếu tố ảnh hưởng đến quá trình phát triển kỹ năng viết của nhóm học sinh này.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Đặc điểm kỹ năng viết của học sinh khiếm thính lớp 2 chuyên biệt

Học sinh khiếm thính lớp 2 học chuyên biệt thường gặp nhiều trở ngại trong quá trình phát triển kỹ năng viết do hạn chế về thính lực, ảnh hưởng đến khả năng tiếp nhận ngôn ngữ nói - yếu tố nền tảng cho phát triển ngôn ngữ viết. Các em có vốn từ vựng nghèo nàn, khó khăn trong sử dụng cấu trúc ngữ pháp và tổ chức ý tưởng trong bài viết. Câu văn học sinh viết thường đơn giản, rời rạc, thiếu từ nối và hay mắc lỗi chính tả hoặc sắp xếp từ chưa hợp lý [9].

Theo Wolbers và cộng sự (2024), các bài viết của học sinh khiếm thính còn thiếu mạch lạc, bị ảnh hưởng bởi cấu trúc của ngôn ngữ ký hiệu, và thường không phù hợp với các thể loại văn bản yêu cầu. Tuy nhiên, nếu được áp dụng phương

pháp dạy viết chuyên biệt như SIWI (Strategic and Interactive Writing Instruction), các em có thể tiến bộ rõ rệt về tổ chức, diễn đạt và truyền tải ý tưởng trong văn bản viết [10].

Ngoài ra, học sinh khiếm thính thường gặp trở ngại trong việc học viết do khả năng nghe bị hạn chế, ảnh hưởng đến việc hình thành mối liên hệ giữa âm thanh và mặt chữ. Sự thiếu hụt các kích thích thính giác khiến trẻ khó tiếp nhận âm thanh một cách trọn vẹn, dẫn đến việc nhận biết lời nói trở nên rời rạc và không đầy đủ. Hệ quả là các em khó khăn trong việc ghi nhớ hình dạng từ ngữ và âm vị, làm giảm độ chính xác trong viết chính tả. Bên cạnh đó, vốn từ ít, thiên hướng tư duy phân tích nhiều hơn tổng hợp khiến việc diễn đạt ý tưởng một cách khái quát, mạch lạc trong bài viết trở nên hạn chế rõ rệt [11]. Do đó, việc hỗ trợ bằng sơ đồ, tranh minh họa, từ khóa thị giác sẽ tạo thuận lợi cho quá trình hình thành và phát triển kỹ năng viết của các em.

2.2. Tầm quan trọng của phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính học lớp 2 chuyên biệt

Phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính không chỉ góp phần cải thiện khả năng ngôn ngữ mà còn hỗ trợ các em tiếp cận nội dung học tập hiệu quả hơn. Theo Corcoran Nielsen (2010), việc kết hợp khả năng đọc hình miệng với phát triển ngôn ngữ viết giúp học sinh khiếm thính cải thiện khả năng đọc và hiểu tiếng Anh so với những học sinh không sử dụng chữ viết hỗ trợ. Từ đó cho thấy, kỹ năng viết đóng vai trò như một phương tiện bù trừ quan trọng trong việc tiếp cận và phát triển ngôn ngữ đối với nhóm học sinh này [12].

Nghiên cứu gần đây của Wolbers và cộng sự (2024) cũng cho thấy rằng phương pháp giảng dạy viết chiến lược và tương tác (SIWI) có thể nâng cao năng lực ngôn ngữ biểu đạt và tính mạch lạc trong bài viết của học sinh khiếm thính.

Những phát hiện này một lần nữa khẳng định tầm quan trọng thiết yếu của việc phát triển kỹ năng viết – không chỉ là mục tiêu ngôn ngữ mà còn là phương tiện để học sinh khiếm thính thể hiện bản thân, tiếp thu tri thức và hội nhập học đường một cách hiệu quả.

Việc phát triển kỹ năng viết có vai trò đặc biệt quan trọng đối với học sinh khiếm thính, bởi đây là phương tiện giúp các em bù đắp hạn chế về ngôn ngữ nói, từ đó mở rộng khả năng biểu đạt và giao tiếp bằng chữ viết. Viết không chỉ là hình thức trình bày suy nghĩ mà còn góp phần phát triển tư duy, hỗ trợ học tập các môn học khác trong chương trình tiểu học.

Mục tiêu chung của phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính lớp 2 chuyên biệt nhằm giúp

các em hình thành và rèn luyện khả năng sử dụng ngôn ngữ viết như một công cụ giao tiếp hiệu quả, đáp ứng các yêu cầu cơ bản của môn Tiếng Việt theo chương trình giáo dục phổ thông 2018. Việc phát triển kỹ năng viết không chỉ góp phần bồi dưỡng năng lực ngôn ngữ mà còn hỗ trợ học sinh khiếm thính trong việc thích nghi với môi trường học tập và xã hội, nâng cao chất lượng giao tiếp, tư duy và học tập của các em giúp các em hòa nhập xã hội tốt trong cuộc.

2.3. Các yêu cầu cần đạt và nội dung phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính học lớp 2 chuyên biệt theo yêu cầu của chương trình GDPT 2018

Hiện nay, chương trình giáo dục phổ thông vẫn chưa ban hành sách giáo khoa riêng biệt dành cho học sinh khiếm thính trong môn Tiếng Việt. Do đó, các em học sinh khiếm thính lớp 2 học chuyên biệt vẫn phải học theo bộ sách giáo khoa và chương trình dành cho học sinh phổ thông, vốn được thiết kế cho người học có đầy đủ khả năng sử dụng bốn kỹ năng ngôn ngữ: nghe, nói, đọc và viết. Điều này đặt ra nhiều thách thức cho học sinh khiếm thính, đặc biệt là trong việc rèn luyện và phát triển kỹ năng viết - một kỹ năng đòi hỏi nền tảng ngôn ngữ vững chắc và khả năng diễn đạt linh hoạt.

Trong khuôn khổ nghiên cứu này, bài báo tập trung làm rõ các yêu cầu về kỹ năng viết dành cho học sinh khiếm thính lớp 2 chuyên biệt theo chương trình giáo dục phổ thông 2018, trên cơ sở điều chỉnh để phù hợp với đặc điểm ngôn ngữ và nhận thức của đối tượng học sinh.

Do đặc thù của khiếm khuyết thính giác, học sinh khiếm thính lớp 2 gặp nhiều khó khăn trong việc đạt được các chuẩn kỹ năng viết như quy định trong chương trình. Vì vậy, cần thiết phải xây dựng những yêu cầu cần đạt riêng, phù hợp với năng lực ngôn ngữ của các em. Các nội dung này nên tập trung vào việc phát triển ngôn ngữ viết cơ bản, thông qua con đường thị giác, tận dụng thế mạnh về trí nhớ hình ảnh và tư duy cụ thể của học sinh khiếm thính. Từ đó, góp phần giúp các em hình thành năng lực biểu đạt bằng văn bản, phục vụ giao tiếp và học tập.

Theo hướng dẫn của dự án QIPEDC (2020), một số yêu cầu điều chỉnh về kỹ năng viết dành cho học sinh khiếm thính cấp tiểu học bao gồm: [13].

Viết thành thạo chữ viết thường và viết đúng chữ viết hoa

Tập chép chính tả đoạn thơ, đoạn văn có độ dài khoảng 30 - 40 chữ với tốc độ trong 15 phút

Nhìn kí hiệu - viết hoặc nghe - viết chính tả đoạn thơ, đoạn văn có độ dài khoảng 30 - 40 chữ

với tốc độ trong 15 phút

Trình bày bài viết sạch sẽ, đúng quy định

Viết được câu đơn giản theo đúng ngữ pháp tiếng Việt (VD: Các kiểu câu “Ai là gì?”, “Ai làm gì?”)

Viết được 2 - 3 câu thuật lại một sự việc đã chứng kiến hoặc tham gia dựa vào gợi ý

Viết được 2 - 3 câu tả một đồ vật gần gũi, quen thuộc dựa vào gợi ý

Viết được 2 - 3 câu nói về tình cảm của mình đối với người thân hoặc sự việc dựa vào gợi ý

Viết được 2 - 3 câu giới thiệu về một đồ vật quen thuộc dựa vào gợi ý

Viết được thời gian biểu, bưu thiếp, tin nhắn, lời cảm ơn, xin lỗi.

Như vậy, chương trình Tiếng Việt lớp 2 theo CTGDPT 2018 không chỉ đặt ra những chuẩn đầu ra cụ thể về kỹ năng viết, mà còn khuyến khích giáo viên linh hoạt trong thực hiện, đặc biệt với đối tượng học sinh khuyết tật như học sinh khiếm thính.

Các yêu cầu này vừa đảm bảo bám sát mục tiêu môn Tiếng Việt trong chương trình GDPT 2018, vừa có tính khả thi đối với năng lực tiếp nhận của học sinh khiếm thính, tạo điều kiện để các em từng bước tiếp cận với việc học viết một cách hiệu quả, nhân văn và toàn diện.

2.4. Phương pháp phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính học lớp 2 chuyên biệt

Trong bối cảnh đổi mới giáo dục theo chương trình GDPT 2018, việc phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính lớp 2 cần được thực hiện dựa trên những phương pháp sư phạm đặc thù, có khả năng bù trừ khiếm khuyết về ngôn ngữ và giao tiếp. Các phương pháp này cần đảm bảo tính trực quan, cá nhân hóa và hỗ trợ ngôn ngữ đa kênh nhằm phát huy tối đa khả năng tiếp nhận của học sinh khiếm thính.

Trước hết, phương pháp trực quan đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính. Việc sử dụng hình ảnh, sơ đồ tư duy, thẻ từ minh họa, hoặc phần mềm tương tác giúp học sinh hình dung nội dung cần viết một cách cụ thể và rõ ràng. Các nghiên cứu như của Dostal và Wolbers (2014) [14] hay Wolbers et al. (2022) [15] đã chứng minh rằng phương pháp giảng dạy viết chiến lược và tương tác (SIWI) giúp học sinh khiếm thính cải thiện rõ rệt khả năng tổ chức ý tưởng và trình bày mạch lạc nội dung bài viết thông qua sự kết hợp giữa ngôn ngữ ký hiệu và hình ảnh hỗ trợ.

Bên cạnh đó, phương pháp dùng lời - bao gồm kể chuyện, đàm thoại, giảng giải - vẫn được áp dụng linh hoạt để tận dụng phần thính lực còn lại của học sinh, đồng thời kết hợp với ngôn ngữ hình thể, ký hiệu và các hình thức minh họa khác.

Mục tiêu là tạo điều kiện cho học sinh hiểu nghĩa từ vựng, cấu trúc câu và cách diễn đạt trong tình huống cụ thể.

Tiếp theo, phương pháp giao tiếp tổng hợp được khuyến nghị áp dụng trong giáo dục học sinh khiếm thính do tính linh hoạt và hiệu quả trong việc tích hợp nhiều kênh giao tiếp như: lời nói, ký hiệu, cử chỉ, chữ viết, và thiết bị hỗ trợ nghe. Theo Vương Hồng Tâm (2007), việc sử dụng phối hợp nhiều phương tiện giao tiếp giúp học sinh dễ dàng tiếp thu và thể hiện nội dung viết một cách hiệu quả hơn [16]

Ngoài ra, việc sử dụng bài tập thực hành và trải nghiệm thực tế cũng đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển kỹ năng viết. Học sinh được tiếp cận các tình huống sống động như quan sát tranh, tham gia hoạt động trải nghiệm để từ đó viết câu, đoạn văn. Trần Thị Hiền Lương (2020) khẳng định rằng các bài tập viết có hướng dẫn cụ thể, phù hợp trình độ sẽ giúp học sinh cải thiện dần khả năng biểu đạt và tư duy ngôn ngữ bằng văn bản.

Cuối cùng, phương pháp tiếp cận đa giác quan (kết hợp thị giác, xúc giác, vận động...) giúp học sinh khiếm thính tiếp nhận và ghi nhớ tốt hơn nhờ kích thích nhiều kênh cảm giác cùng lúc. Theo Phan Thị Hương Giang & Trần Thị Quỳnh Nga (2024), thị giác đóng vai trò chủ đạo trong việc học của học sinh tiểu học, đặc biệt đối với học sinh khiếm thính [17].

Tổng thể, các phương pháp trên không hoạt động tách biệt mà cần được vận dụng linh hoạt, phối hợp đa chiều để đảm bảo việc phát triển kỹ năng viết của học sinh khiếm thính diễn ra một cách toàn diện và phù hợp với đặc điểm riêng biệt của từng em trong môi trường giáo dục chuyên biệt.

2.5. Các yếu tố ảnh hưởng đến phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính học lớp 2 chuyên biệt

Sự phát triển kỹ năng viết của học sinh khiếm thính lớp 2 chuyên biệt là kết quả của sự tác động đa chiều từ các yếu tố cá nhân và môi trường giáo dục. Một mặt, những yếu tố chủ quan như mức độ khiếm thính, khả năng nhận thức và ngôn ngữ, động lực học tập ảnh hưởng trực tiếp đến tiến trình hình thành và rèn luyện kỹ năng viết. Học sinh khiếm thính nặng thường gặp khó khăn trong việc phát triển vốn từ, tiếp nhận ngữ pháp và tổ chức ý tưởng trong bài viết do hạn chế về khả năng nghe và trải nghiệm giao tiếp. Những rào cản này nếu không được can thiệp kịp thời có thể dẫn đến sự chậm phát triển hoặc gián đoạn kỹ năng ngôn ngữ nói chung và viết nói riêng.

Ngoài ra, thái độ học tập tích cực và tâm lý tự tin đóng vai trò là động lực nội tại quan trọng thúc

đầy học sinh chủ động tham gia các hoạt động luyện viết. Từ phía giáo viên, năng lực chuyên môn và khả năng điều chỉnh phương pháp giảng dạy phù hợp với đặc điểm của từng học sinh có ảnh hưởng trực tiếp đến hiệu quả học tập. Giáo viên cần xây dựng môi trường học tích cực, hỗ trợ cá nhân hóa và sử dụng linh hoạt các phương pháp hỗ trợ như hình ảnh, ký hiệu, công nghệ, nhằm tạo điều kiện cho học sinh phát triển kỹ năng viết một cách bền vững.

Về phía khách quan, chương trình GDPT 2018 với các yêu cầu chuẩn hóa cần được điều chỉnh hợp lý để phù hợp với năng lực đặc thù của học sinh khiếm thính. Việc thiếu tài liệu dạy học chuyên biệt hoặc thiết kế bài học chưa phù hợp sẽ gây khó khăn cho học sinh trong việc tiếp cận và thực hành viết. Bên cạnh đó, yếu tố gia đình giữ vai trò nền tảng trong việc củng cố môi trường ngôn ngữ và duy trì luyện tập tại nhà. Sự phối hợp giữa gia đình và nhà trường, cũng như các chương trình tập huấn cho phụ huynh, giúp nâng cao hiệu quả giáo dục. Môi trường học tập với cơ sở vật chất đầy đủ, sử dụng hiệu quả các công cụ hỗ trợ trực quan và công nghệ hiện đại cũng góp phần cải thiện kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính. Cuối cùng, các chính sách giáo dục và hỗ trợ xã hội dành cho trẻ em khuyết tật đóng vai trò quan trọng trong việc tạo điều kiện tiếp cận công bằng với chương trình học và cơ hội phát triển toàn diện.

III. KẾT LUẬN

Việc phát triển kỹ năng viết cho học sinh khiếm thính lớp 2 học chuyên biệt không chỉ là nhiệm vụ sư phạm thiết yếu mà còn mang ý nghĩa nhân văn sâu sắc, góp phần đảm bảo quyền tiếp cận tri thức và cơ hội hòa nhập cho trẻ em khuyết tật. Trên

cơ sở tổng hợp lý luận và thực tiễn, có thể khẳng định: kỹ năng viết đóng vai trò nền tảng trong quá trình học tập, phát triển tư duy và giao tiếp của học sinh khiếm thính. Tuy nhiên, do đặc điểm khuyết tật về thính giác, các em gặp nhiều rào cản trong việc tiếp nhận, xử lý và biểu đạt ngôn ngữ viết, đòi hỏi cần có những điều chỉnh phù hợp về nội dung, phương pháp và môi trường dạy học.

Chương trình GDPT 2018 đã đặt ra những yêu cầu cụ thể đối với kỹ năng viết trong môn Tiếng Việt, tuy nhiên để áp dụng cho học sinh khiếm thính, giáo viên cần linh hoạt điều chỉnh mục tiêu, lựa chọn nội dung phù hợp và áp dụng các phương pháp dạy học đặc thù như: dạy học trực quan, ứng dụng công nghệ, trải nghiệm thực tế, giao tiếp tổng hợp, dạy học đa giác quan. Bên cạnh đó, sự phối hợp hiệu quả giữa nhà trường - gia đình - cộng đồng đóng vai trò hỗ trợ tích cực cho quá trình phát triển kỹ năng viết của học sinh.

Bài viết đã làm rõ các khái niệm cơ bản, phân tích đặc điểm ngôn ngữ của học sinh khiếm thính, chỉ ra ý nghĩa và yêu cầu cần đạt về kỹ năng viết trong môn Tiếng Việt, cũng như đề xuất một số phương pháp phù hợp. Những yếu tố ảnh hưởng như đặc điểm cá nhân, gia đình, nhà trường và chính sách xã hội cũng được xem xét để từ đó tạo nền tảng định hướng dạy học hiệu quả, thiết thực và toàn diện hơn cho đối tượng học sinh đặc biệt này. Kết quả của bài báo có thể làm căn cứ cho giáo viên và nhà trường điều chỉnh nội dung, hình thức tổ chức và phương pháp giảng dạy, bảo đảm học sinh khiếm thính phát triển năng lực viết một cách bền vững, tiến tới hội nhập và học tập hiệu quả trong môi trường giáo dục hiện đại.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn, thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT*
- [2] Wolbers, K., Dostal, H., Holcomb, L., & Spurgin, K. (2024). *Developing expressive language skills of deaf students through specialized writing instruction*. Journal of Deaf Studies and Deaf Education
- [3] Albertini, J. A., & Schley, S. (2011). *Writing: Characteristics, instruction and assessment*. In M. Marschark & P. E. Spencer (Eds.), *The Oxford handbook of deaf studies, language and education* (Vol. I, 2nd ed., pp. 130–143). New York, NY: Oxford University Press.
- [4] Trần Thị Hiền Lương (2020), Dạy học môn Tiếng Việt cho trẻ khiếm thính, *Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam*, số đặc biệt 12/2020, tr. 130
- [5] N.M Phương & N.H My, (2022). Điều chỉnh kế hoạch dạy học môn Tiếng Việt cho học sinh khuyết tật nghe nói cấp tiểu học theo chương trình GDPT 2018. *Tạp chí Khoa học Trường Đại học Sư phạm Hà Nội*, 67(5A), tr. 144–155